

BİR İLETİŞİM TÜRÜ OLARAK UYDU YAYINCILIĞI

Güliz ULUÇ*

Satellite Broadcasting: As a Type of Communication

In contemporary, democratic societies, communication is a must, an un disputable factor. This article aims to report how satellite broadcasting effects national and international communication systems. In addition to, in the article, the author make some cirtical approaches concerning the social and legal dimensions of satellite brodcasting.

.....

Giriş

Kısa bir zaman dilimi içerisinde, uydular iletişim teknolojisi alanında vazgeçilmez bir öneme sahip olup; data, ses ve görüntü iletimi için kullanılmaktadırlar. Gazete yayıncılığı tıbbi müdahale, telekonferans, eğitim, acil durum gibi çok değişik hizmetler uydular aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Sayıları her geçen gün artan uydular insanlığa sayısız imkanlar sunarken, kablolu televizyon yayıncılığı ile izleyicilere yeni alternatifler getirilmiştir. Örneğin bir Astra uydusu Avrupa üzerinde yaşan insanlara 50'nin üzerinde kanal sunarken, aynı kıtada kablolu televizyon ile 30 kadar televizyon kanalı izlenebilmektedir.

---

* Yard.Doç.Dr., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi

Birinci Bölüm

Uydu Yayıncılığının Teknolojik Yapısı

I- Uydular

Bir uzaysal kütlelerin çekim alanı içinde bulunan ve bu alanın fiziksel özelliklerine bağlı olarak hareket eden gök cisimleri olan uydular günümüzde iletişimin temel konuları arasındadır. Atmosferin dışında, dünya etrafında belirlenen bir yörünge üzerinde, daha çok dünyanın çekim etkisinden yararlanarak hareketini sürdüren ve amaçlanan bir takım hizmetleri gören uzay aracı 1 olarak da tanımlanan ve başlangıçta geleneksel yayın sistemlerinin aksaması durumunda yedek araç olarak düşünülen uydular bugün geleneksel yayın zincirlerinin ve yayın ağlarının yerini zorlamaktadırlar.

Kullanım amaçlarına göre uydular dört bölümde incelenirler:

- 1. Meteorolojik Uydular:** Hava tahminleri yapmada kullanılırlar.
- 2. Askeri Amaçlı Uydular:** Süper devletlerin erken uyarı, nükleer patlama incelemesi, keşif ve askeri hareketlerin gözetlenmesi amacı ile uzaya fırlattıkları uydulardır.
- 3. Araştırma uyduları:** Ziraat, ormancılık, su kaynakları ve yeryüzü kaynaklarını araştırmada kullanılır.
- 4. İletişim Uyduları:** Görevleri, yeryüzündeki herhangi bir noktadaki radyo, televizyon, telefon sinyallerini alıp, yine yeryüzündeki başka bir noktaya iletmek olup, bu amaçla "mikro dalga" adı verilen iyonosferdeki yansımaları engelleyici çok kısa radyo dalgaları kullanılan uydulardır 2.

İletişim uyduları da üç sınıfta incelenir:

- a) Düşük güçlü uydular (Low Power Satellite)
- b) Orta güçlü uydular (Medium Power Satellite)
- c) Doğrudan yayın uyduları (Direct Broadcasting Satellite)

Bunlardan düşük ve orta güçlü uydularda dikkate alınan kanal başına çıkış güçleridir. Doğrudan yayın uyduları ise, uydu ile izleyici arasında herhangi bir aktarıcı verici olmaksızın, kişisel antenler ile veya kolektif antenler ile tv yayınlarının doğrudan izlenmesini sağlayan

1 Bekir BOZKURT, "Dünyamızın Yapay Uyduları ve Türksat", *Akademi Dergisi*, Aralık/93, Sayı: 1, s.29

2 Bekir BOZKURT, a.g.e., s.29

uydulardır. Doğrudan uydu yayını yönteminde uyduya yer istasyonundan yollanan yayın, araya başka araç girmeden, doğrudan izleyicilerin evine ulaşmaktadır 3. DBS sistemi televizyon yayınlarının yanı sıra, yüksek kaliteli ses, teleteks ve diğer hizmetler için önem taşımaktadır.

DBS yayınları Yüksek Tanımlamalı Televizyon (High Definition Television) ve MAC (Multiplex Enolog Component) standartlarında yapılacaktır. Yüksek tanımlamalı televizyon son yıllarda televizyon tekniğindeki önemli gelişmelerden birisidir. Bazen "Yüksek Nitelikli" bazen de "Yüksek Tanımlamalı" olarak Türkçeye çevrilip kullanılan bu teknik, aslında tam olarak görüntü kalitesinin mevcut sistemlere göre daha iyi olduğunu ifade etmektedir 4. HDTV renk ve parlaklığın beraber işlendiği, daha geniş bir yayın bandı ile daha fazla satırı yayımlayabilecek (1250 satır, 5:3 görüntü çerçeveleme oranı), sinema filmi kalitesindeki televizyon sistemi olup Japonya ve ABD'de geleceğin standartıdır. MAC ise Avrupa ülkelerinde geçerli olup, resim ve ses kalitesi açısından PAL, SACAM ve NTSCY'ye kıyasla kesin üstün olan bir sistemdir. Avrupa'da MAC sistemi ile yayın başlamış olup, önümüzdeki yıllarda daha da yaygınlaşacağından Türkiye için de PAL sisteminden HTDV-MAC standartında geçiş kaçınılmaz olacaktır.

II- Kablolu Yayıncılık

Kısaca özetlersek, bir istasyon (ağın başı) ve bir kablo ağından oluşan, istasyon tarafından üretilmiş veya hazır alınmış görsel-ışitsel programların, bu ikiliye "bağlanan" konutlara ulaşmasına olanak veren donanımların tümünden meydana gelen kablolu yayıncılık, teknik olarak en iyi ve kaliteli koşullarda yayın elde edilmesinin yanı sıra uydu aracılığı ile yayın yapılmasını da sağlamaktadır 5.

Türkiye'de 1988 yılında başlayan kablolu tv PTT tarafından hizmete sokulmuş olup 1989'dan itibaren yaygınlaştırılmıştır. Günümüzde sadece ulusal kanallara değil, uydu aracılığı ile alınan CNN, BBC, SAT 1, Eurosport, PRO-7, RTL vb. bir çok tv kanalı Türk Telekom A.Ş tarafından yürütülen kablo yayını ile abonelere ulaştırılmaktadır.

3 Emre DAĞDEVİREN, a.g.e., s.55

4 Mehmet KESİM, "Yüksek Tanımlamalı Televizyon-HDTV), *Akademi Dergisi*, Mart/Nisan 1994, Sayı:3, s.29

5 Francis BALLE, Gerard EYMERY, *Yeni Medyalar*, Pres Universitaires de France, Ocak 1990 tarihli 3.baskısından, Çeviren Mehmet Selami Şakiroğlu, Cep Üniversitesi İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s.35

Ülkemiz için henüz geçerli olmasa da yurtdışındaki uygulamalarda, bilgilerin şebekenin başıyla abone arasında gidip gelmesine olanak veren etkileşimliliğe (Interactivite) sahip kablo şebekeleri bulunmaktadır. Bu işlev ise kablonun önümüzdeki yirmi yıl içindeki gelişmesinin anahtarını oluşturmaktadır 6

İkinci Bölüm

Uydu Yayıncılığı Alanında Uluslararası Örgütler ve Yasal Düzenlemeler

Uydu ile iletişim ulusların sınırlarını aşan bir olgu olup, uzaydan yapılan bir yayın birden fazla ülkeyi kapsayabilmektedir. Uydu işleticileri kendi isteklerine göre yayın frekansları seçerlerse, yayınlar birbirlerini etkileyebilir. Bu nedenle uydu yayıncılığını denetleyecek, onlara frekans tahsis edecek, uluslararası uydu kullanım kurallarını belirleyecek ve tüm gelişmeleri izleyerek zamanında ve yerinde kuralları koyacak uluslararası örgütler gereksinim duyulmuştur. Bu bölümde uydu yayıncılığını denetleyerek düzenleyen ve bizim de üyesi olduğumuz belli başlı örgütler ve bunlar tarafından oluşturulan yasal düzenlemeler incelenecektir.

I- INTELSAT ve EUTELSAT

Yayın uydularının kullanımının ilkeleri hakkındaki 15 Kasım 1972 tarihli UNESCO Bildirgesi'nde uzayın uluslararası hukuk kurallarıyla yönetildiği ve uydu yayımlarında uluslararası hukuk kurallarına ve Birleşmiş Milletler Andlaşması'na uyulması gerektiği belirtilmiştir.

Bu hususlara uygun olarak uzaydan yararlanarak haberleşme ve iletişim konularında faaliyet gösteren Intelsat ve Eutelsat adlı uluslararası örgütlere Türkiye de üye bulunmaktadır.

20 Ağustos 1964 tarihinde 11 ülke tarafından bir antlaşma ile dünya çapında haberleşme trafiğini düzenlemek üzere kurulan ve uluslararası uydu ile haberleşme örgütü olan Intelsat, alanındaki örgütlenmelerin en geniş ve eskisi olup 105 üyesi bulunmaktadır.

6 Jose FRECHES, **Kablolu TV**, Ccp Üniversitesi, İletişim Yayınları, Çeviren Mehmet Selami Şakiroğlu, İstanbul, 1991, s.9

Kuruluşundaki amacı, kıtalararasında uydularla iletişim sağlamak olan Intelsat, eş zamanlı (dünyanın hızıyla senkronize) uydular kullanıp, toprak üstü alıcı istasyonları kurarak bu iletişimi örgütlemiştir. Uydular, Intelsat'ın kendi mahdud, topraküstü istasyonlar ise üye devletlerin telekomünikasyon kurumlarıdır 7.

Avrupa ülkeleri arasında uydusal bir iletişim kurma amacındaki bölgesel bir uydu organizasyonu olan Eutelsat ise 1977'de Posta ve Haberleşme idareleri konferansı tarafından kurulup, 1985'de kesin kimliğine kavuşan, 25 üyenin bulunduğu bir organizasyondur. Eutelsat, Batı Avrupa'ya hizmet vermek üzere çalışmak amacıyla, iletişim, finansal olanaklarının sağlanmasını yükümlülükleri ile donatılmıştır.

II- ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) ve ESTA (Avrupa Uydu Televizyon Birliği)

Uluslararası işbirliğinin en eski ve geleneksel örneklerinden biri olan ITU, Birleşmiş Milletler'in ihtisas kuruluşlarından biri olup, radyo frekanslarının sektörlere göre ayrımını ve kullanım alanlarını belirlemektir. Radyo frekansı ile haberleşmenin serbestçe gerçekleştirilmesini ve gereksiz karışmaların önlenerek, milli haberleşme sistemlerinin en verimli şekilde çalışmasını sağlayan ITU, gelişen iletişim teknoloji konusunda bilgi aktarmaktadır.

ITU, uluslararası iletişim için karşılıklı bağımsızlık, ulusal şebekeler içinde devletlerin bağımsızlığı prensipleri arasında bir denge sağlamaya çalışmakta olup, ITU'nun yan kuruluşu olan Dünya İdari Radyo Konferansı (WARC) ise uluslararası radyo haberleşmelerinin standartlarını belirlemektedir. Uluslararası frekans kullanımı ve bunun usullerini belirlemenin yanısıra vericilerin güç sınırları ve ülkelerin birbirlerinin yayınlarından etkinmemeleri alanlarında kararlı olan WARC'ın koyduğu standartlar her ITU üyesi için bağlayıcıdır 8.

WARC konferanslarında doğrudan uydu yayımı ile ilgili düzenlemeler yapılmış olup, Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülkede 40-66 cm'lik antenlerle uydu yayınlarının izlenebilmesine yönelik projeler geliştirilmiştir 9.

7 Gürsel ÖNGÖREN, *Uluslararası İletişim*, Der Yayınları:165, İstanbul, 1995, s.44

8 Emre DAĞDEVİREN, a.g.e., s.52

9 Kayhan İÇEL, *Kitle Haberleşme Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 1990, s.297

ESTA ise Avrupa çapında uydu işleticileri, uydu yayıncıları, program üreticileri uydu üreticileri, yer istasyonu üreticileri, sistem kurucuları ve tüketime dönük üreticilerin biraraya gelerek kurdukları bir meslek kuruluşu kurucuları arasında Türkiye de bulunmaktadır¹⁰.

III- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

Uzaya atılan ilk uydudan itibaren Birleşmiş Milletler Örgütü de uydu yayınlarına ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Kabul edilen bildirgelerde, uzayın tüm insanlığın bir eyaleti olduğu ve eşit olarak herkese açık olduğu belirtilirken, uydu yayıncılığında uluslararası işbirliği ve anlayışın gelişmesine özen gösterilmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün uzmanlık kurumu olan ve iletişime büyük önem veren UNESCO'nun 15 Kasım 1972 tarihli Yayın Uydularının Kullanışının İlkeleri'ne adlı bildirgesinde ¹¹;

- Uydu yayınlarında da devletler hukuku kurallarına, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve Uzay Antlaşması gereklerine uyulacağı,
- Uydu yayınlarında kişilerin ve kuruluşların haklarına saygı gösterilmesi gerekeceği,
- Uydu yayınlarının uluslararası, bölgesel, mesleki işbirliğine dayanacağı,
- Uydu yayınlarının bilime, eğitime, halklar arasında işbirliği anlayışına hizmet etmesi gerekeceği belirtilmektedir.

Üçüncü Bölüm

Uydu Yayıncılığının Geleceği

I- Teknolojik Gelişmeler

Rusların ve Çinlilerin de uydu yayıncılığına girmesi ile uydu pazarındaki rekabet artmıştır. Bu ülkeler fiyatları düşük tutup pazar payı kapmaya çalışmaktadırlar. Asterix adlı ilk iletişim uydusunu 1965'de atan Avrupa'nın bu alanda tartışmasız bir üstünlüğü bulunmaktadır. Dünyanın uydu yayıncılığında sayılı kuruluşlarından olan Aerospatiale ve uydu atışında en başarılı kuruluşlardan biri olan Arianespace'nin 2000 yılı sonrası için hedefleri, uyduların ağırlığını, 3.5-4 tona çıkarmak, sahip

¹⁰ Emre DAĞDEVİREN, a.g.e., s.53

¹¹ Kayhan İÇEL, a.g.e., s.160

oldukları kanal hazmi ve yayın gücünü arttırarak, ses, video ve bilgi işlemleri bir arada kullanan teknolojiyi geliştirmektedir.

21. yüzyılın ilk yıllarında uygulamaya konulması düşünülen bir başka büyük yenilik de, tek tek büyük uydular göndermek yerine, dünyanın etrafında küçük uydulardan oluşan bir çember oluşturarak, bu çemberle dünyanın uydular tarafından kapsanmayan tek noktasının kalmamasıdır. Hücresel telefonların öncüsü Craig O.Mc.Caw ve yazılım devi Bill Gates gibi iki milyarderin desteklediği Teledesic adlı ABD şirketinin yürüttüğü bu projede her biri 760 kilo ağırlığında 840 uydu gönderilmesi hedeflenirken, maliyeti 9 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır. "Gökyüzünde Internet" olarak adlandırılan bu projenin gerçekleşmesi halinde, 696 kilometre yükseklikten gezegenin herhangi bir noktasını veri bombardımanına tutabilecek uydulardan oluşan dev bir iletişim şebekesi oluşturulacaktır.

II- Uydu Yayıncılığı Açısından Türkiye'nin Durumu

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Avrupa ülkelerine yönelik olarak TRT-INT ve Avrupa ile Kuzey Afrika ülkelerine yönelik olarak da TRT-Avrasya yayınlarını sürdürmektedir. Bu yayınlar, sınırötesi televizyon yayınlarını düzenleyen Avrupa Sözleşmesi'ne uygun olarak uydu aracılığı ile yapılmakta ve ilgili ülkelerde kablo-tv sistemleri ya da çanak antenlerle alınmaktadır.

Türkiye'nin ilk iletişim uydusu deneyimi olan Türksat-1'in 24 Ocak 1994 tarihinde sulara gömülerek başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra, Türksat-1B uydusu ilk Türk uydusu olarak dünya çevresindeki yörüngesinde dönmeye başlamıştır. Bu ise, dünyada uydu haberleşme sistemlerindeki gelişmelere paralel olarak, 1987 yılından itibaren tv yayınlarının dağıtımı için uydu sistemlerini kullanan ülkemizde, iletişim ufkunun genişlemesine neden olmuştur. Önceleri radyo-tv ve haberleşme hizmetlerinin uydu üzerinden verilmesi için Eutelsat ve Intelsat'tan transponder kiralayan Türkiye'nin ulusal uydu sisteminin oluşturulmasının, diğer kuruluşlardan transponder kiralanmasından çok daha ekonomik olduğu kesindir. Uzaydaki ikinci Türk uydusu olan Türksat-1C uydusu, Fransız Arianespace firması tarafından atılarak 9 Temmuz 1996 tarihinde yörüngesine oturtulmuştur.

En son teknolojinin ürünü olan Türksat-2A adındaki üçüncü uydu, Ocak 2001'de uzaya gönderilmiştir. Türk Telekom ile Fransız

Alcatel şirketlerinin ortak yapımı olan uyduda, Türk Telekom'un %75, Alcatel'in %25 hissesi bulunmaktadır. Eurasisat şirketine yaptırılan ve Orta Asya ile Kafkasları dünyaya bağlayacak olan bu uydu, 1C'nin 2 katı ağırlığında olup, kanal sayısını da ikiye katlayarak, 50-55 kanal izleme imkanı yaratacaktır.

III- Uydu Yayıncılığının Toplumsal ve Hukuki Boyutu

Şurası bir gerçek ki, uydu yayıncılığı gibi teknolojileri üreten ülkeler, 21. yüzyılda da etkili olabilmek için büyük çabalar göstermektedirler. Böylelikle toplumlar yeni iletişim teknolojileri ile belirli merkezlerden yönlendirilebilir hale gelmektedir. İletişim teknolojisi alanında bu kadar hızlı bir gelişme, kuşkusuz hazırlıksız olan toplumları şoka uğratmaktadır. Hem gelişmelerin izlenmesi hem de bu gelişmeler paralelinde yeni düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Radyo ve televizyon yayınlarının ülke sınırları ile bağlı olmayıp, sahip oldukları sınırötesi nitelikle uluslararası boyutta yer almaları ile önceleri çok büyük yenilik olarak düşündüğümüz uydu yayıncılığının giderek günlük yaşamımızın sıradan bir parçası haline gelmesi sonucu, Avrupa Konseyi'ne üye olan devletlerce Mart 1989'da onaylanan Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi Türkiye tarafından 7 Eylül 1992 tarihinde imzalanarak 1 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Uydu yayıncılığındaki gelişmeler Avrupa devletlerinin sınırları aşan televizyon yayınlarını düzenlemelerini zorunlu hale getirmiş olup, sözleşmenin amacı taraflar arasında televizyon program hizmetlerinin sınırötesi yayını ve tekrar yayını kolaylaştırmaktadır. Sınırötesi yayınlarda 12;

- Program hizmetlerinin sunuş ve içerik bakımından bütün unsurlarının, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması,
- Edebe aykırı olmaması ve pornografi içermemesi,
- Şiddet eğilimini körüklememesi ve ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması,
- Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetlerinin bunların seyredilebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması,

12 Tayfun AKGÜNER-Ersal İLAL-Gürsel ÖNGÖREN, *Kitle İletişim Mevzuatı*, Der Yayınları, İstanbul 1995, s.803

- Yayıncının, haberlerde gerçekler ve olayların doğru olarak sunulmasını sağlaması ve özgürce yayınlanmaması,
- Yayıncının, haberlerde gerçekler ve olayların doğru olarak sunulmasını sağlaması ve özgürce kanaat oluşumunu teşvik etmesi

İkelerine uyulması şartıyla, taraflar, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunması Sözleşmesi'nin 10. maddesine uygun olarak ifade ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak ve yayın izleme özgürlüğünü güvence altına alacak, sözleşme hükümlerine uygun bulunan program hizmetlerinin kendi toprakları üzerinde yeniden iletimini kısıtlamayacaktır.

Uydu yayıncılığının tüm olumlu yönlerinin yanısıra şurası da bir gerçektir ki her ne kadar iletim daha yaygınlaşıp, sistem dünyanın her yerine ulaşır hale geldiyse de Batı, sistemi kullananlar arasında egemenliğini korumaktadır. Bu demektir ki, daha az gelişmiş ülkelerin gelişen hacimden, payları artmamıştır, çoğu halen ABD ve Avrupa'dan gelen yayınların alıcıları durumundadırlar. Bir noktadan diğerine olan ileti payı azalırken, belirli istasyonlardan, çok sayıda alıcı istasyona gönderilen iletiler yeni çok noktalı alım artmaktadır 13.

Özellikle, televizyon programı akışının yönünü ve yoğunluğunu gözden geçirince kuzey ve güney ülkeleri arasındaki dengesizlik açık olup, bu durum ulusal yayınları desteklemek amacıyla yayınlara kotalar getirmek gibi tedbirlere yol açmıştır. Hatta gelişmiş ülkeler bile kendi aralarında, örneğin Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri'nin sınır ötesi yayınlarına karşı Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi ile bu kotaları uygulamaktadır. Kitle iletişim araçlarının uluslararasılaşması ve uzay iletişimi teknolojisinin çok yüksek maliyetler gerektirmesi daha tekelci bir düzeni de beraberinde getirmektedir. Çünkü yüksek teknoloji gerektiren böyle bir altyapıyı az sayıda ülke ve şirket karşılayabilmektedir. Yeni pahalı teknoloji, kendisi dışı bağımlı geliştirdiği gibi, gerektirdiği yeni gelir kaynakları da dışı ekonomik bağımlılık getirmektedir.

Teknolojik gelişmelerin gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki geleneksel eşitsizliği daha da artırmasının önlenmesi ve toplumsal yapının yeniden düzenlenmesi için öncelikle toplumun

13 Olof HULTEN-Charly HULTEN, "Intelsat Sistemi Yoluyla Televizyon İletileri (1969 ve 1982) Uydu Teknolojisi ve Evrensel Enf. Düzeni Üzerine Çalışma", Uluslararası Kitle İletişim Araştırması Derneği'nin 14. Kongresi, Prag, 27 Ağustos-1 Eylül 1984

temel gereksinimlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Cep telefonu, video gibi toplumun sadece belli bir kesimine hitap edebilecek gelişmiş teknolojiler yerine, bilgisayar teknolojisinin getirdiği yeni imkanlara, uydu yayınları tarafından iletilen enformasyona öncelik tanınmalıdır.

Sonuç

Yayıncılık alanında üzerinde durulması gereken konulardan bir tanesi olan uyduların belirtilen pek çok yararı bulunmaktadır. Bilim adamlarının sabırlı ve düzenli araştırmaları, her gün yeni bir kullanım alanı açmakla birlikte, teknolojinin sürekli gelişmesi de bu alandaki olanakların sınırlarını durmadan genişletmektedir. Teknolojik ve kültürel bağımlılık, tekeller vb. olumsuz yönlerinin alınacak tedbirlerle giderilmesi halinde uzaysal iletişim alanında hedeflenen çoğulcu, demokratik, çok sesli, eşitlikçi bir iletişim düzeninin sağlanması mümkün olabilecektir. Her geçen gün artan sayıda ülkenin uydu hizmetlerinden yararlanmanın yollarını araştırdığı bir ortamda tüm ulusların çıkarlarını gözetecek ve denetleyecek geniş kapsamlı, açık bir politikanın benimsenmesi zorunlu bulunmaktadır.

Kaynakça

- AKGÜNER Tayfun - İLAL Ersan - ÖNGÖREN Gürsel **Kitle İletişim Mevzuatı**, Der Yayınları, İstanbul 1995
- BALLE Francis-EYMERY Gerard, **Yeni Medyalar**, Pres Universitaires de France, Ocak 1990 tarihli 3. baskısından, Çeviren: Mehmet Selami Şakiroğlu, Cep Üniversitesi, İletişim Yayınları, İstanbul 1991
- BOZKURT Bekir, "Dünyamızın Yapay Uyduları ve Türksat", **Akademi Dergisi**, Aralık/93, Sayı:1
- FRECHES Jose, **Kablolu Tv**, Cep Üniversitesi İletişim Yayınları, Çevirine Mehmet Selami Şakiroğlu, İstanbul, 1991
- HULTEN Olof-HULTEN Charly, "Intelsat Sistemi Yoluyla Televizyon İletileri (1969 ve 1982), Uydu Teknolojisi ve Evrensel

Enf.Düzeni Üzerine Çalışma”, **Uluslararası Kitle İletişim Araştırması Derneği'nin 14. Kongresi**, Prag, 27 Ağustos-1 Eylül 1984

- İÇEL Kayıhan, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 1990

- KESİM Mehmet, “Yüksek Tanımlamalı Televizyon-HDTV”, **Akademi Dergisi**, Mart/Nisan 1994

- ÖNGÖREN Gürsel, **Uluslararası İletişim**, Der Yayınları:165, İstanbul, 1995

- **The Wall Street Journal**, “Teledesic'ten 840 Uydulu Gökyüzündeki İnternet Projesi”, 6 Ocak 1996

- TOPUZ Hıfzı - ÖNGÖREN Mahmut Tali - AZİZ Aysel - ÖNEN Mesut, **Yarınım Radyo ve Televizyon Düzeni - Özgür, Özerk ve Çoğulcu Bir alternatif**, TÜSES ve İLAD Ortak Yayını, İstanbul

